

Гідна та корисна праця.

Рецензія на видання: Харківська школа по історическа българистика (към 175-годишнината на една научна традиция). Библиографски указател / Съст. О. Журавльова, Н. Казански, С. Найденова, М. Станчев, С. Страшнюк. София-Харков: Изд-во на БАН «Проф. Марин Дринов», 2023. 195 с.

Сергій Потрашков

Доктор історичних наук, професор, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, майдан Свободи 4, Харків, Україна, 61022, s.v.potrashkov@karazin.ua, orcid 0000-0001-5573-0121

Decent and useful work

Review of the publication: Kharkovska shkola po istoricheska bulgaristika (към 175-годишнината на една научная традиция). Bibliographic index / Съст. О. Zhuravleva, N. Kazansky, S. Naydenova, M. Stanchev, S. Strashnyuk. Sofia-Kharkov: Izd-vo na BAN "Prof. Marin Drinov, 2023. 195 p.

Sergiy Potrashkov Doctor of Historical Sciences, Professor, V. N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Sq., Kharkiv, Ukraine, 61022, s.v.potrashkov@karazin.ua, orcid 0000-0001-5573-0121

Харківський університет по праву вважається одним із визнаних центрів наукової славистики. Вивчення та викладання славистичних дисциплін триває тут майже 200 років. Саме на історико-філологічному факультеті університету було започатковано традицію вивчення історії та культури болгарського народу, пов'язану з ім'ям видатного вченого-славіста Ізмаїла Івановича Срезневського (1812-1880). А традиція, як відомо, є важливою передумовою формування наукової школи. Видання, що рецензується, якраз є наочною ілюстрацією історії формування та розвитку харківської школи історичної болгаристики, починаючи з 1846 року до сьогодні. Бібліографічний покажчик став результатом співпраці Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та Центральної бібліотеки Болгарської академії наук. Побудований за хронологічним

принципом, він складається з трьох частин, які відповідають певним етапам історії Харківського університету та діяльності у його стінах багатьох науковців, котрі присвятили своє життя вивченню історії, культури та мови болгарського народу.

Перша частина висвітлює початок та подальший розвиток болгаристичних досліджень в Харківському імператорському університеті (1846-1917). Друга – втрати та досягнення болгаристики радянської доби (1917-1991). Третя – репрезентує розвиток історичної болгаристики у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна в контексті славістичних та балканістичних досліджень за часів незалежної України (1991-2021). Кожен із зазначених періодів пов'язаний з творчістю видатних особистостей професорів І. І. Срезневського, М. С. Дринова, С. М. Кульбакіна – у дореволюційні часи; професорів С. І. Сидельникова, Г. М. Попова, Г. Й. Чернявського – у радянські. Сьогодні їхні традиції продовжують професор М. Г. Станчев, доценти С. Ю. Страшнюк, Д. В. Миколенко та інші болгаристи – вихованці кафедри нової та новітньої історії історичного факультету. Чимало з них працює в навчальних і наукових закладах за межами не лише університету, а й Харкова.

Важливою подією, що стимулювала болгаристичні дослідження, стало створення в Каразінському університеті 2005 року Центру болгаристики та балканських досліджень імені Марина Дринова. Дриновський центр організує і проводить всеукраїнські та міжнародні наукові конференції та симпозіуми, готує до друку «Дриновський збірник», тісно співпрацює зі структурами Болгарської академії наук і університетів-партнерів – Софійського імені Святого Климента Охридського та Великотирновського імені Святих Кирила та Мефодія. За роки існування він перетворився на справжній центр тяжіння для болгаристів України та закордонних дослідників історії Болгарії. Наявність наукової традиції, яка нараховує вже понад 175 років, сучасний стан болгаристичних досліджень в Харківському університеті, де плідно співпрацюють його вихованці різних поколінь, дозволяє зробити висновок про формування протягом останніх 30 років харківської наукової школи історичної болгаристики. Підтвердженням цієї тези, власне, є бібліографічний показник,

що рецензується, виданий у видавництві БАН «Проф. Марин Дринов» за рекомендацією Вченої ради Каразинського університету та Вченої ради Інституту історичних досліджень БАН.

Його укладачі виявили 1354 найменування монографій, статей, археографічних публікацій, тез доповідей, рецензій харківських болгаристів за період з 1846 по 2021 роки. Матеріал розміщено в хронологічному порядку, в межах окремих років – за абеткою. Видання також має іменний та предметний покажчики. Вступна стаття належить доценту, кандидату історичних наук, директоріві Центру болгаристики и балканських досліджень ім. М. Дринова ХНУ імені В. Н. Каразіна С. Ю. Страшнюку.

Покажчик дозволяє простежити динаміку публікацій з болгарської проблематики протягом тривалого періоду, з'ясувати коли зростав інтерес до неї, а коли знижувався, які проблеми та теми перебували в різні часи в центрі уваги дослідників. Можна також простежити наукову активність окремих авторів, що працювали або працюють в цій царині гуманітарного знання. Аналіз змісту покажчика свідчить, що у дореволюційний період кількість публікацій складала в середньому 3-4 на рік і ніколи не перевищувала восьми. З 1917 по 1945 рік у харківській болгаристиці настала тривала пауза, викликана зміною політичного режиму в країні та еміграцією за кордон провідних учених-славистів. Розвиток історичної болгаристики в Харкові відновився з появою у місті вихованця Ленінградського університету С. І. Сідельникова й захисту ним 1946 р. кандидатської дисертації «Воз'єднання Князівства Болгарії та Східної Румелії (1878-1886 рр.)».

З кінця 1940-х рр. у тематиці досліджень харківських болгаристів переважали проблеми, пов'язані з національно-визвольною та класовою боротьбою болгарського народу, що перебували у центрі уваги професорів С. І. Сідельникова, Г. Й. Чернявського та їх аспірантів. Згодом провідне місце посіли питання діяльності болгарських комуністів у сфері культури і радянсько-болгарського співробітництва, які розробляв професор Г. М. Попов та його учні. До кінця 1980-х рр. тематика радянсько-болгарських відносин у різних сферах домінує у дослідженнях болгаристів Харкова. Кількість

публікацій помітно зростає, перевищуючи 20-30 на рік, посилюється співпраця з болгарськими колегами.

У роки незалежності України проблематика досліджень стає більш різноманітною. До лав болгаристів доєднуються фахівці, що вивчають соціально-економічні відносини в римських провінціях Нижня Мізія та Фракія та їхні зв'язки із Північним Причорномор'ям у перших століттях нашої ери (проф. В. І. Кадеєв, доц. О. П. Мартем'янов), археологічні пам'ятки та історію протоболгарського населення на сході й півдні України доби раннього Середньовіччя (проф. В. К. Міхеєв, проф. О. О. Тортіка), візантійсько-болгарські відносини (проф. С. Б. Сорочан, доц. А. М. Домановський). Проте в центрі уваги харківських болгаристів перебувала нова та новітня історія Болгарії (М. Г. Станчев, С. В. Потрашков, М. В. Лобанова-Тортіка, Д. В. Миколенко, М. Л. Крютченко та інші). Якщо виходити з кількісних показників, найбільш плідними для них видались 2007-2008 рр., коли щороку виходило по 43 нових праць.

Отже, рецензований покажчик гідно репрезентує харківську наукову школу історичної болгаристики. Він може бути корисним для дослідників, викладачів, студентів, фахівців з історії науки, для всіх, хто цікавиться історією та сьогоденням цього напрямку славістичних і балканістичних студій. Вважаємо, що праця харківських та софійських бібліографів й учених обов'язково знайде гідне місце на полицях провідних бібліотек не лише в Україні та Болгарії, а й за їх межами.